

Wim Rongen

Sportboeken

De besproken boeken

Jeroen Welaert, *Bravo les Hollandais* (Kosmos, Utrecht/Antwerpen 1997) f24,90

Maarten Moll, *Jaap Eden* (Rap Amsterdam 1996)

267 p.,
Gijs Zandbergen, *Pim Mulier* (Rap Amsterdam 1996)

153 p.,
M. Broere en R. van der Drift, *(Afrika voetbalt!, KIT Amsterdam)* 144 blz., f24,50

Kees Volkers, *Het verzwegen Oranje* (Rap Amsterdam 1996) 164 p.

In een Kleio van twee jaar geleden schreef ik dat iedere zichzelf respecterende intellectueel het literaire voetbalblad 'Hard Gras' op zijn of haar nachtkastje heeft liggen. Dat was natuurlijk overdreven. Het geeft m.i. echter wel aan dat het schrijven over sport door de intelligentsia als legitiem beoordeeld wordt. Net zo legitiem als het schrijven van een roman of een wetenschappelijke studie.

Inmiddels schrijven gerenommeerde romanciers als Anna Enquist, Ronald Giphart en Herman Brusselmans over hun favoriete sport, i.c. voetbal. Omgekeerd schrijven sportjournalisten als Mart Smeets en de Volkskrant-journalist Bert Wagendorp romans.

Ook wetenschappers schreven over sport. Zo verscheen onlangs *De lokroep van Olympia* en al een paar jaar geleden het proefschrift *Heeft yemant lust om met bal, of met reket te spelen* van Cees de Bondt, over het ontstaan van tennis. Studiedagen over sportgeschiedenis worden aangekondigd in het *Historisch Nieuwsblad*.

Voetbal als oorlog van Simon Kuper en *Voetbalkoorts* van Nick Hornby tonen overtuigend aan dat schrijven over sport meer kan zijn dan verhalen en anecdotes. Zij halen het uit die sfeer door te laten zien dat sport een belangrijke rol in maatschappelijke ontwikkelingen speelt. Zij hebben overigens ook dat irritante populaire taaltje niet nodig, dat zo vaak gepaard gaat met sportjournalistiek.

De boeken

In Nederland verschijnen de laatste jaren veel sportboeken. In 1993 begon uitgeverij Rap met de Nederlandse sportbibliotheek. In die reeks zijn

inmiddels zo'n vijftientig delen uitgekomen. Recent verschenen o.a. biografieën over Jaap Eden en Pim Mulier en de geschiedenis van Nederlandse voetballers in Duitsland in de Tweede Wereldoorlog. Ook buiten deze reeks verschenen er sportboeken. Hoe passen deze boeken in de laatste ontwikkelingen?

Jaap Eden

Jaap Eden is de enige in de geschiedenis die tegelijkertijd wereldtitels op de fiets en op de schaats behaald heeft. De auteur, Maarten Moll verhaalt uitgebreid over de glorieperiode van Jaap Eden. Tweederde van het boek gaan over vier jaar (1893-1896) uit zijn leven.

Eden werd in 1893, 1895 en 1896 wereldkampioen schaatsen. In 1894 en 1895 werd hij wereldkampioen op de fiets. Hij was de eerste verafgedode sport-

NEDERLANDSE

Jaap Eden

Maarten Moll

wereldkampioen
op de schaats

SPORTBIBLIOTHEEK

man in Nederland: "En als de groote je minzaam groetje had beantwoord, nu, dan sliep je dien nacht bijkans van emotie niet" (140). In 1896 werd Eden professioneel wielrenner, waar je in die tijd blijkbaar ook al een zeer goed belegde boterham mee kon verdienen. Moll schat in dat Eden in dat jaar f40.000 verdiende (193). Overigens behaalde Eden als prof na 1896 nauwelijks nog aansprekende overwinningen. De carrière van Jaap Eden is opvallend kort. "Eden heeft te veel op zijn kracht vertrouwd en heeft sigaren, champagne en de vele tot diep in de nacht durende huldigheden niet aan zich voorbij laten gaan. Zuinig is hij niet geweest. Niet op zijn lichaam, niet met zijn geld", schrijft Moll (236).

In 1903 beëindigt Eden zijn loopbaan. Het ging daarna snel bergafwaarts. Begin jaren twintig werd Eden na een hevig delirium in een inrichting opgenomen. Op 3 februari 1924 overleed hij.

Zoals gezegd beslaan Edens vier topjaren tweederde (195 bladzijden) van het boek. Die jaren worden te gedetailleerd behandeld. Dat gedeelte wordt ont sierd door verhandelingen over het ontstaan van de fiets en verwijzingen naar sportgebeurtenissen uit de afgelopen decennia. Dat bijvoorbeeld Hilbert van der Duim in 1981 bijna een ronde te weinig reed op het wereldkampioenschap schaatsen net als een zekere Benedictus Kingma in 1884, is voor het verhaal irrelevant. Het boek had een strakkere eindredactie verdiend.

Pim Mulier

In het begin van zijn loopbaan had Jaap Eden Pim Mulier als adviseur. Mulier was de grondlegger van de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond, de Elfstedentocht, de Nijmeegse vierdaagse en de Koninklijke Nederlandse Atletiek Unie. Over hem schreef Gijs Zandbergen de biografie *Pim Mulier, ijdel maar weergaloos*.

Opvallend is dat Mulier ondanks zijn vele verdiensten voor de sport in Nederlands vrijwel vergeten is. In 1965 werden een geplande nationale herdenking van zijn honderdste geboortedag met speciale sportwedstrijden en een tentoonstelling afgelast wegens gebrek aan belangstelling. Zandbergen geeft al helemaal in het begin van zijn boek een verklaring voor dit vergeten: Mulier was een ijdele zonderling geworden. Zijn hoogtijdagen lagen al ver achter hem en hij was al genoeg

geëerd, vonden velen in 1954, toen hij overleed. "Ik ben niet van Pim Mulier gaan houden. Daarvoor vind ik hem te zelfingenomen en te autoritair. Maar ik heb wel bewondering voor hem gekregen, omdat hij een eigenzinnig, intelligent, sportief en veelzijdig mens is geweest", zegt Zandbergen (16).

Een andere conclusie zal de lezer aan het eind niet trekken waarschijnlijk. Dat neemt niet weg dat het belangrijk is geweest dat Zandbergen Mulier aan de vergetelheid onttrokken heeft. Want Mulier heeft een belangrijke rol gespeeld bij de ontwikkeling van de massasport in Nederland.

Voetballen in oorlogstijd

Kees Volkers schreef *Het verzwegen Oranje*. Tussen 21 april 1940 en 18 maart 1946 heeft het Nederlands elftal geen enkele wedstrijd gespeeld. Toch bestond er wel degelijk een Nederlands elftal. Dat speelde in de jaren 1943/44 onder zeer grote belangstelling wedstrijden in Berlijn.

Dit Oranje bestond uit spelers die door de Arbeitseinsatz in Duitsland terecht gekomen waren. Tussen 11 april 1943 en 3 december 1944 speelde dit elftal 15 'interlands'. Omdat het aanbod van spelers nogal varieerde, speelde dit Nederlands elftal lang niet altijd in dezelfde opstelling. De meeste wedstrijden werden gespeeld door Bram Appel, die in Duitsland voor Hertha BSC speelde en na de oorlog nog vele officiële interlands op zijn naam zou brengen.

Volkers is dit verzwegen Oranje weer op het spoor gekomen en heeft met een flink aantal van de spelers gesproken. Dat heeft tot een boeiend boek geleid. Een onbekende passage uit de Nederlandse voetbalgeschiedenis is weer tot leven gebracht. "Het blijft vreemd dat van de lotgevallen van dit elftal na de oorlog vrijwel niets meer is vernomen. Enerzijds zal dat te maken hebben met het feit dat de sporthistorie in Nederland een onderontwikkeld aandachtsgedebiet is. Anderzijds heeft het natuurlijk te maken met het typische fenomeen dat slachtoffers van de Arbeitseinsatz nooit met hun lotgevallen te koop hebben gelopen" (147). Na de oorlog begon het gewone leven weer. Alle spelers van het Nederlands elftal in Berlijn gingen weer voetballen bij hun Nederlandse club. Degenen die zoals Appel voor een Duitse club hadden gespeeld, mochten tot 1 januari

NEDERLANDSE

SPORTBIBLIOTHEEK

NEDERLANDSE

Kees Volkers

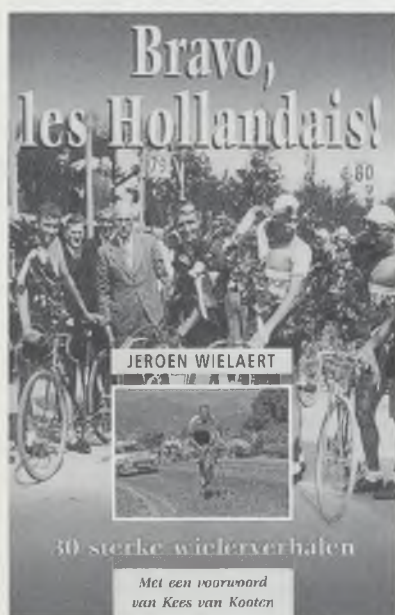

SPORTBIBLIOTHEEK

1947 niet voor vertegenwoordigende elftallen uitkomen. Daarna konden spelers als Bram Appel wel voor het Nederlands elftal uitkomen.

Wielrennen

Het vijftiengtigste deel van de Nederlandse Sportbibliotheek is de heruitgave van Joris van den Berghs klassieker *Mysterieuze krachten in de sport* (oorspronkelijk verschenen in 1943). Een jubileumdeel dus. Van den Bergh was een bekend journalist die verder ondermeer *Temidden der kampioenen* schreef. Dat boek handelde over Piet Moeskops, na Eden de tweede twintigste-eeuwse Nederlandse sportheld. Van den Bergh was ook degene die de eer-

ste Nederlandse Tour de France-ploegen leidde. Hij speelt dan ook een voorname rol in Jeroen Wielaerts *Bravo les Hollandais*. Dit riep Jacques Goddet, decennia lang medebaa van de Tour de France, Joris van den Bergh toe toen een aantal Nederlanders goed presteerden in een zware rit.

Jeroen Wielaert heeft een groot aantal (30 ex- en een bijna-ex-) wielrenners opgezocht. Hij heeft hen gevraagd naar hun Tourervaringen en hun leven na het wielrennen.

De reeks begint met Theofiel Middelkamp, die in 1936 de Tour reed en eindigt met Erik Breukink (de bijna-ex). Dat levert aardige verhalen op, die Wielaert vervolgens gecontroleerd heeft. Dat is nodig ook, want iemand als Wim van Est is een berucht verhalenverteller.

In een aantal opzichten is het wielrennen niet veranderd. Ook Middelkamp fietste al voor het geld en had daar best wat voor over. De rol van ploegleiders blijft altijd een aparte, of ze nu Van den Bergh, Pellenaars, Post of Gisbers heetten. Wat wel veranderde, is de maatschappij waarin gewielrend werd.

Het boek van Wielaert is overigens een ontmythologisering van Joris van den Bergh. Uit de verhalen van de renners die onder zijn leiding in de Tour de France reden, komt hij naar voren als iemand die eigenlijk geen verstand van wielrennen had en het veel te druk had met artikelen schrijven.

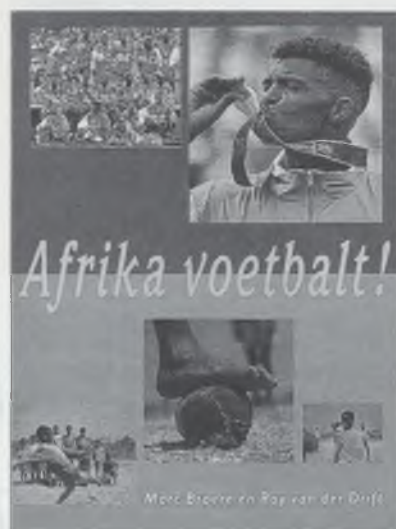
Weer voetballen

Al enige weken staat *Afrika voetbalt!* hoog op de lijst van verkochte sportboeken. Dit boek van de journalist Marc Broere en de antropoloog Roy van der Drift vertelt over het voetbal in Afrika en over Afrikaanse voetballers in Europa. Duidelijk wordt hoe belangrijk voetbal voor de Afrikaanse samenleving is. Al heel lang bestaan er uitgebreide en goed georganiseerde voetbalcompetities. Voetbal is doorgedrongen tot alle lagen van de maatschappij, van dorpsniveau tot landelijke politiek. Of het nu om Mandela gaat, die uitlegt hoe belangrijk de winst van het Zuidafrikaans voetbalelftal is, of om het belang van de spits George Weah voor de vrede in Liberia. "*George Weah is de enige die vrede in ons land kan brengen*", zegt de Liberiaanse sportjournalist Emmanuel Williams. "*Telkens als het nationale team van Liberia speelt, zwijgen de geweren*" (45).

In Zuid-Afrika bestonden jarenlang vier voetbalcompetities, voor ieder ras een. Het waren de voetballeiders die in 1978 met een nationale competitie begonnen waarin gemengde elftallen uitkwamen.

De reportage over Zambia behandelt de verwevenheid van voetbal, koperindustrie en politiek in dat land. Daarnaast wordt er verhaald over de Afrikaanse voetballers die naar Europa kwamen. Sommige mislukten, anderen werden hele grote sterren. Hun beïnvloeding van de Europese voetbalcultuur gaat verder dan het uittrekken van een voetbalshirt na een doelpunt of erotische dansjes bij de cornervlag, waar de auteurs het in het voorwoord over hebben (7).

Afrika voetbalt! is informatief en boeiend. Het laat een andere kant van

Afrika zien. De beeldvorming van Afrika wordt immers voornamelijk bepaald door hongersnoden, staatsgrepen en vluchtelingen.

Tot slot

De veranderde houding tegenover het schrijven over sport heeft tot een grote stroom boeken geleid. De 'opbrengst' is nog wat onevenwichtig, maar laat zien dat er in ieder geval serieus en in normale taal over dit onderwerp geschreven kan worden. Dat er nog veel vooruitgang gemaakt kan worden, bewijst mijns inziens het deze zomer verschenen *1937 Au lende-main du front populaire* van Pierre Miquel. In een Europa vol spanningen werd de Tour de France van 1937 verreden. Een Tour van de vrede moest het worden, die daarom ook Genève aandeed. Miquel weet een voor mij althans meeslepende combinatie te vinden tussen een wedstrijdverslag enerzijds en een schildering van Frankrijk in 1937 anderzijds.